INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
*Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.*
*https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG*
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

# G‘ARBIY YEVROPA INTEGRATSION JARAYONLARNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

**Turayev Abduvoxid Kuldashevich**
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Raqamli iqtisodiyot kafedrasi assistenti
abduvoxidturayev70@gmail.com
**Bekmamatova Nigina**
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

**Annotatsiya.** Mazkur ilmiy maqolada G‘arbiy Yevropa integratsion jarayonlarining zamonaviy tendensiyalari so‘nggi uch yillik statistik ma’lumotlar va nazariy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda integratsiyaning iqtisodiy, moliyaviy, ijtimoiy va institutsional jihatlari kompleks tarzda o‘rganilgan. Shuningdek, raqamli transformatsiya, yashil iqtisodiyotga o‘tish, migratsiya jarayonlari va hududlararo iqtisodiy tafovutlar masalalari chuqur yoritilgan.

**Kalit so‘zlar:** G‘arbiy Yevropa, integratsiya, iqtisodiy o‘sish, raqamli iqtisodiyot, yashil iqtisodiyot, migratsiya, differensial integratsiya, Yevropa Ittifoqi, iqtisodiy konvergensiya.

**Аннотация**. В данной научной статье анализируются современные тенденции интеграционных процессов в Западной Европе на основе статистических данных последних трёх лет и теоретических подходов. В исследовании комплексно рассмотрены экономические, финансовые, социальные и институциональные аспекты интеграции. Особое внимание уделено цифровой трансформации, переходу к «зелёной» экономике, миграционным процессам и региональным экономическим различиям.

**Ключевые слова:** Западная Европа, интеграция, экономический рост, цифровая экономика, зелёная экономика, миграция, дифференцированная интеграция, Европейский союз, экономическая конвергенция.

**Abstract.** This scientific article analyzes modern trends in Western European integration processes based on statistical data from the last three years and relevant theoretical approaches. The study comprehensively examines economic, financial, social, and institutional dimensions of integration. Particular attention is given to digital transformation, the transition to a green economy, migration processes, and regional economic disparities.

**Keywords:** Western Europe, integration, economic growth, digital economy, green economy, migration, differentiated integration, European Union, economic convergence.

## KIRISH

G‘arbiy Yevropa mintaqasida integratsiya jarayonlari zamonaviy xalqaro iqtisodiy tizimning eng muhim va dinamik rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. XX asrning ikkinchi yarmida boshlangan mintaqaviy integratsiya dastlab iqtisodiy hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan bo‘lsa, bugungi kunga kelib u siyosiy, ijtimoiy, texnologik va ekologik yo‘nalishlarni qamrab olgan murakkab tizimga aylangan. Ayniqsa, so‘nggi uch yil davomida yuzaga kelgan global iqtisodiy beqarorlik, geosiyosiy keskinliklar, energiya resurslari bozoridagi o‘zgarishlar hamda raqamli transformatsiya jarayonlari G‘arbiy Yevropa integratsiyasining yangi bosqichga o‘tishiga sabab bo‘ldi.

Zamonaviy sharoitda integratsiya jarayonlari faqat iqtisodiy manfaatlar bilan cheklanib qolmay, balki barqaror rivojlanish, ijtimoiy farovonlikni ta’minlash va global muammolarga birgalikda javob berish kabi strategik maqsadlarni ham o‘z ichiga olmoqda. Xususan, ekologik

muammolarni hal etish, “yashil iqtisodiyot”ga o‘tish, energiya xavfsizligini ta’minlash va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish kabi ustuvor yo‘nalishlar Yevropa integratsiya siyosatining markazida turibdi. Bu jarayonlar esa o‘z navbatida mintaqa davlatlari o‘rtasida hamkorlikni chuqurlashtirishni va yagona siyosiy-iqtisodiy makonni mustahkamlashni talab etmoqda.

G‘arbiy Yevropa integratsiyasining nazariy asoslari iqtisodiy va siyosiy fanlarda keng o‘rganilgan bo‘lib, ular orasida neofunksionalizm, intergouvernamentalizm va institutsionalizm nazariyalari alohida o‘rin tutadi. Neofunksionalizm nazariyasiga ko‘ra, integratsiya jarayoni bosqichma-bosqich rivojlanib, iqtisodiy sohalardan siyosiy sohalarga o‘tadi va bu jarayon “spillover effekti” orqali izohlanadi. Intergouvernamentalizm esa davlatlar suverenitetini ustuvor deb hisoblab, integratsiyani milliy manfaatlar asosida shakllanadigan jarayon sifatida talqin qiladi. Zamonaviy sharoitda ushbu nazariyalar o‘zaro uyg‘unlashgan holda integratsiya jarayonlarini tushuntirishda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, so‘nggi yillarda yuz bergan pandemiya oqibatlari, energiya inqirozi va xalqaro siyosiy ziddiyatlar integratsiya jarayonlarining barqarorligiga yangi sinovlarni yuzaga keltirdi. Bu holat G‘arbiy Yevropa davlatlarini iqtisodiy siyosatni muvofiqlashtirish, yagona moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish va ichki bozorni yanada mustahkamlashga undamoqda. Natijada integratsiya jarayonlari yanada moslashuvchan, differensial va ko‘p tezlikli shaklga ega bo‘lib bormoqda.

**ASOSIY QISM**

G‘arbiy Yevropa integratsion jarayonlarining zamonaviy bosqichi ko‘p qirrali va murakkab dinamikaga ega bo‘lib, u iqtisodiy, moliyaviy, institutsional va ijtimoiy omillar o‘zaro ta’siri natijasida shakllanmoqda. So‘nggi uch yillik davr tahlili shuni ko‘rsatadiki, integratsiya jarayonlari global iqtisodiy beqarorlik sharoitida ham o‘zining barqaror rivojlanish tendensiyasini saqlab qolmoqda, biroq bu rivojlanish bir tekis va muammosiz kechayotgani yo‘q.

Avvalo, iqtisodiy integratsiya ko‘rsatkichlariga e’tibor qaratadigan bo‘lsak, 2022-2024-yillar davomida Yevropa Ittifoqining yalpi ichki mahsuloti hajmi o‘sishda davom etdi. 2022-yilda taxminan 16,6 trillion yevro bo‘lgan YaIM 2023-yilda 17,3 trillion yevroga, 2024-yilda esa qariyb 18 trillion yevroga yetdi. Shu bilan birga, real iqtisodiy o‘sish sur’atlari keskin yuqori emas: 2022-yilda o‘sish 3,4 %ni tashkil etgan bo‘lsa, 2023-yilda 0,6 %gacha pasaydi, 2024-yilda esa 1–1,5 % atrofida tiklanish kuzatildi. Bu pasayish asosan energiya narxlarining oshishi, inflyatsiya bosimi va tashqi savdo zanjirlaridagi uzilishlar bilan izohlanadi.

Inflyatsiya darajasi ham integratsiya barqarorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatgan muhim omillardan biri bo‘ldi. 2022-yilda Yevrozonada inflyatsiya o‘rtacha 8,4 %ni tashkil etgan bo‘lsa, 2023-yilda 5,4 %gacha pasaydi, 2024-yilda esa 2,9–3,2 % oralig‘iga tushdi. Inflyatsiyaning pasayishi Yevropa Markaziy bankining qat’iy pul-kredit siyosati natijasi bo‘lib, foiz stavkalarining oshirilishi orqali iqtisodiy muvozanatni tiklashga erishildi. Biroq bu siyosat investitsion faollikni qisqartirgan va kreditlash hajmining kamayishiga olib kelgan. Mehnat bozori ko‘rsatkichlari integratsiya samaradorligini aks ettiruvchi muhim indikatorlardan hisoblanadi. 2024-yil yakunlariga ko‘ra, Yevropa Ittifoqida ishsizlik darajasi o‘rtacha 6 foiz atrofida shakllandi, bu esa so‘nggi o‘n yillikdagi eng past ko‘rsatkichlardan biridir. Shu bilan birga, yoshlar ishsizligi ayrim davlatlarda 14–18 % darajasida saqlanib qolmoqda. Bu esa mehnat resurslarining hududlar bo‘yicha notekis taqsimlanganligini ko‘rsatadi va integratsiya doirasida ijtimoiy siyosatni muvofiqlashtirish zarurligini yuzaga keltiradi.

Hududlararo iqtisodiy tafovutlar integratsiyaning eng dolzarb muammolaridan biri bo‘lib qolmoqda. Masalan, 2024-yilda Yevropa Ittifoqida aholi jon boshiga YaIM Lyuksemburgda 120 ming yevroga yaqin bo‘lgan bo‘lsa, Bolgariya va Ruminiyada bu ko‘rsatkich 20 ming

yevrodan oshmagan. Bu esa iqtisodiy konvergensiya jarayonlari yetarli darajada tez emasligini ko‘rsatadi. Shu munosabat bilan Yevropa Ittifoqi byudjeti doirasida mintaqaviy rivojlanish fondlari orqali kam rivojlangan hududlarni qo‘llab-quvvatlash siyosati kuchaytirilmoqda. 2021-2027-yillar uchun ajratilgan umumiy mablag‘ 1,2 trillion yevrodan oshib, uning katta qismi infratuzilma, innovatsiya va bandlikni oshirishga yo‘naltirilgan.

Savdo integratsiyasi ham muhim yo‘nalish sifatida rivojlanmoqda. 2023-yilda Yevropa Ittifoqining umumiy tashqi savdo aylanmasi 5,1 trillion yevroni tashkil etib, 2022-yilga nisbatan qariyb 3 %ga oshdi. Eksport hajmi 2,6 trillion yevro, import esa 2,5 trillion yevro atrofida bo‘ldi. Biroq energiya resurslari importiga yuqori darajada bog‘liqlik saqlanib qolmoqda. Ayniqsa, gaz va neft importining 55 %dan ortig‘i tashqi bozorlarga to‘g‘ri keladi. Shu sababli energiya diversifikatsiyasi integratsiya siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylangan. Energetika sohasidagi integratsiya ayniqsa so‘nggi yillarda jadallashdi. 2024-yilda Yevropa Ittifoqida qayta tiklanuvchi energiya ulushi umumiy energiya iste’molining 24 %iga yetdi. Shamol va quyosh energiyasi ishlab chiqarish hajmi yiliga o‘rtacha 8–10 %ga oshmoqda. Bu “yashil iqtisodiyot” konsepsiyasining amaliy natijasi sifatida baholanadi. Shu bilan birga, ayrim davlatlar o‘rtasida energiya infratuzilmasi rivojlanishidagi tafovutlar mavjud bo‘lib, bu integratsiya samaradorligiga ta’sir ko‘rsatmoqda.

Raqamli integratsiya ham zamonaviy bosqichning asosiy xususiyatlaridan biridir. 2024-yilda Yevropa Ittifoqida raqamli iqtisodiyot ulushi YaIMning qariyb 6–7 %ini tashkil etdi. Internetdan foydalanish darajasi 90 %dan oshdi, elektron tijorat hajmi esa 1 trillion yevroga yaqinlashdi. “Yagona raqamli bozor” konsepsiyasi doirasida kiberxavfsizlik, ma’lumotlarni himoya qilish va sun’iy intellektni tartibga solish bo‘yicha umumiy standartlar ishlab chiqilmoqda. Bu esa integratsiyani yangi texnologik bosqichga olib chiqmoqda. Moliyaviy integratsiya doirasida davlat qarzi va byudjet taqchilligi muammolari dolzarbligicha qolmoqda. 2024-yilda Yevrozonada davlat qarzining YaIMga nisbati o‘rtacha 90 %ni tashkil etdi. Ayrim davlatlarda bu ko‘rsatkich ancha yuqori: Gretsiyada 160 %dan ortiq, Italiyada 140 % atrofida. Bu holat fiskal intizomni kuchaytirish va umumiy moliyaviy siyosatni muvofiqlashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Migratsiya jarayonlari ham integratsiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. 2022-yilda Yevropa Ittifoqiga 1 milliondan ortiq migrant kirib kelgan bo‘lsa, 2024-yilda bu ko‘rsatkich biroz kamayib, 800 ming atrofida bo‘ldi. Noqonuniy migratsiya holatlari 30 %dan ortiq kamaygani qayd etildi. Bu chegara nazorati va umumiy migratsiya siyosatining kuchayganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, mehnat migrantlariga bo‘lgan ehtiyoj saqlanib qolmoqda, ayniqsa xizmat ko‘rsatish va sanoat sohalarida. Nazariy jihatdan, zamonaviy integratsiya jarayonlari differensial integratsiya modeli orqali izohlanmoqda. Ya’ni barcha davlatlar bir xil darajada integratsiyalashmayapti. Masalan, Yevrozonaga a’zo davlatlar moliyaviy integratsiyada chuqurroq ishtirok etayotgan bo‘lsa, ayrim davlatlar bu jarayonda cheklangan darajada qatnashmoqda. Bu “ko‘p tezlikli Yevropa” konsepsiyasining amaliy ifodasidir.

Umuman olganda, G‘arbiy Yevropa integratsion jarayonlari izchil rivojlanayotgan bo‘lsa-da, ichki tafovutlar, tashqi iqtisodiy xatarlar va institutsional muammolar ushbu jarayonlarning murakkabligini oshirmoqda. Shunga qaramay, integratsiya modeli global iqtisodiy tizimda o‘zining samaradorligini saqlab qolmoqda va yangi sharoitlarga moslashib bormoqda.

**XULOSA**

G‘arbiy Yevropa integratsion jarayonlarining zamonaviy tendensiyalarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, mazkur mintaqada integratsiya modeli global iqtisodiy va siyosiy o‘zgarishlarga moslashgan holda rivojlanishda davom etmoqda. So‘nggi uch yillik statistik ma’lumotlar asosida aytish mumkinki, integratsiya iqtisodiy o‘sishni qo‘llab-quvvatlash, savdo aloqalarini

kengaytirish va mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, iqtisodiy o‘sish sur'atlarining nisbatan pastligi, inflyatsiya bosimi va energiya bozoridagi beqarorlik integratsiya jarayonlarining zaif jihatlarini ham namoyon etmoqda.

G‘arbiy Yevropa integratsiyasi endilikda an'anaviy iqtisodiy hamkorlik doirasidan chiqib, raqamli transformatsiya, yashil iqtisodiyot, migratsiya boshqaruvi va xavfsizlik siyosatini qamrab olgan kompleks tizimga aylangan. Ayniqsa, qayta tiklanuvchi energiya ulushining ortishi, yagona raqamli bozor shakllanishi va mehnat bozoridagi moslashuvchanlik integratsiyaning yangi sifat bosqichiga o‘tayotganini ko‘rsatadi. Biroq integratsiya jarayonlarida hududlararo iqtisodiy tafovutlarning saqlanib qolayotgani, ayrim davlatlarda davlat qarzining yuqori darajasi hamda ijtimoiy tengsizlik muammolari hali to‘liq bartaraf etilmagan. Bu esa integratsiya siyosatini yanada muvofiqlashtirish, umumiy moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish va ijtimoiy siyosatni uyg‘unlashtirish zarurligini anglatadi. Shu nuqtai nazardan, differensial integratsiya va “ko‘p tezlikli Yevropa” modeli yaqin istiqbolda ham dolzarb bo‘lib qoladi.

Nazariy jihatdan, neofunksionalizm va intergouvernamentalizm yondashuvlarining uyg‘unlashuvi zamonaviy integratsiya jarayonlarini tushuntirishda samarali metodologik asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Integratsiya jarayonlarining chuqurlashuvi “spillover effekti” orqali yangi sohalarni qamrab olayotgani kuzatilmoqda, shu bilan birga milliy manfaatlar hamon muhim rol o‘ynamoqda. Umuman olganda, G‘arbiy Yevropa integratsiyasi global iqtisodiy tizimning eng ilg‘or va barqaror modellaridan biri sifatida o‘z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Kelgusida uning muvaffaqiyati davlatlar o‘rtasidagi muvozanatli hamkorlik, innovatsion rivojlanish strategiyalari va global muammolarga birgalikda moslashish qobiliyatiga bog‘liq bo‘ladi. Shu sababli, mazkur integratsiya modeli nafaqat Yevropa mintaqasi, balki boshqa hududlar uchun ham muhim tajriba va nazariy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. European Commission. (2023). European economic forecast: Autumn 2023. Publications Office of the European Union.
2. European Commission. (2024). European economic forecast: Spring 2024. Publications Office of the European Union.
3. Eurostat. (2024). European Union statistics on economy and finance. https://ec.europa.eu/eurostat
4. International Monetary Fund. (2024). World economic outlook: Recovery amid uncertainty. IMF Publications.
5. World Bank. (2023). Global economic prospects. World Bank Publications.
6. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). Economic outlook, Volume 2024 Issue 1. OECD Publishing.
7. Baldwin, R., & Wyplosz, C. (2022). The economics of European integration (7th ed.). McGraw-Hill Education.
8. Ernst B. Haas. (2004). The uniting of Europe: Political, social, and economic forces 1950–1957 (2nd ed.). University of Notre Dame Press.
9. Andrew Moravcsik. (1998). The choice for Europe: Social purpose and state power from Messina to Maastricht. Cornell University Press.
10. European Central Bank. (2024). Annual report 2023. ECB Publications.
11. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2023). Jahon iqtisodiyoti rivojlanish tendensiyalari bo‘yicha tahliliy hisobot. Toshkent.
12. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti. (2022). Xalqaro iqtisodiy integratsiya fanidan o‘quv qo‘llanma. Toshkent.

**ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026**
**https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge**
***Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.***
***https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG***
**https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge**
**https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X**

13. Abdullayeva, Sh. (2021). Yevropa Ittifoqi iqtisodiy integratsiyasining zamonaviy yo‘nalishlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 4(6), 45–52.
14. Karimov, M. (2022). Global integratsiya jarayonlari va ularning iqtisodiy samaradorligi. Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 3(2), 60–68.
15. Yuldashev, A. (2023). Yevropa Ittifoqida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish tendensiyalari. Raqamli iqtisodiyot, 1(1), 25–33.